

Er skaldekvadet Olav Haraldssons lausaviser overlevert rett?

Arne Kvitrud, versjon 9.5.2025.

Olav Haraldssons lausavise har to skaldekvad om Erling Skjalgsson Jeg har testet det.

Innhold

Jeg har stilt følgende spørsmål for ett og ett av versene.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
Claude svarer - Analyse av Kong Olav Haraldssons lausaviser	2
Vers 6.....	2
Analyse:.....	2
Mulige rettelser:	3
Vers 7	3
Analyse:.....	3
Mulige rettelser:	4
Konklusjon om endringer over tid.....	4

Jeg bruker programmet Claude 3.7 Sonnet til å teste om rimene i kvadet er bevart i henhold til reglene for dróttkvætt. I dróttkvætt har versene strofer på åtte rader hvor radene hører sammen parvis. Hver rad har tre betonte stavelser. Alle radene inneholder bokstavrim (allitterasjoner) eller andre former for rim – partallsrader har et partiell konsonantrim (kalt for skoth-ending), oddetallsrader har et vanlig rim, men ikke nødvendigvis i bestemt orden (kalt for aðalh-ending). Hvert halvrim må ha nøyaktig tre stavelser, hver rad avsluttes med en trochee (en lang stavelse fulgt av en kort).¹

Spørsmålene er stilt i en samtale 9.5.2025. Jeg har bare tatt med hele svarene. Jeg har ikke gitt lenker.

Jeg spør Claude:

Kan du vurdere om versene i kong Olav Haraldssons lausavise er endret gjennom tidene? Det er laget en gang på 1000-tallet.

Sjekk begge om den er som forventet for dróttkvætt ut fra.

1. Inkonsekvente bokstavrim
2. Syntaktiske avvik
3. Uvanlige kombinasjoner som følger ikke tradisjonelle regler for norrøn diktning.

Fortell hva som er avvik, hva som er avvik og angi eventuelle rettelser som kan gi bedre samsvar. Fortell også hvordan rettelser vil endre teksten i den aktuelle verselinjen. Kan noen av avvikene (om noen) være der fra skaldens tid?

¹ Wikipedia: Dróttkvætt - <https://no.wikipedia.org/wiki/Dr%C3%B3ttkv%C3%A6tt>

Sjekk følgende vers 6:

Kong Olav Haraldsson: *Lítt mun herr enn hætta — hrafn sleit af ná beitu — — vér unnum gný Gunnar — glaðr í nótt á Jaðri. Umstilli hefr illa, (ættgóðr) of rof sætta, (Erlingr beið til árla, andrán) getit hõnum.*

Russell Poole oversetter denne som: Little will the army again take respite, glad tonight in Jæren; the raven tore its meal from the corpse; we made the clamour of Gunnr <valkyrie> [BATTLE]. The machinations over the breach of settlements have brought him a bad outcome; Erlingr, of good kindred, was robbed of life too soon.

Videre vers 7:

Kong Olav Haraldsson: *Litt man hælldr enn hvíti, ramn etr (af na getnom), ver unnum gny gunnar, glaðer i not a Iaðre, sva hæfir allungis illa, giek ek ræiðr af gram skeiðar, iorð velldr manna morðe, mit ran getet hanom, Lítt mun hõlðr enn hvíti, hrafn etr af ná getnum, (vér unnum gný Gunnar), glaðr í nótt at Jaðri; svá hefr ǫllungis illa, (ek gekk reiðr of skeiðar), jorð velldr manna morði, mitt rán getit hfõnum.*

Fagfolk har oversatt denne som:

- Johan Schreiner: Ei er den hvite mann på Jæren glad i natt. Hardt har vi kjempet, ravnene rev i lik. Slik har nå sårt sviket ham skadet: vred gikk jeg fram på skeiden. Jorden voldet mannemord.
- Russell Poole: Little will the army again take respite, glad tonight in Jæren; the raven tore its meal from the corpse; we made the clamour of Gunnr <valkyrie> [BATTLE]. The machinations over the breach of settlements have brought him a bad outcome; Erlingr, of good kindred, was robbed of life too soon.

Claude svarer - Analyse av Kong Olav Haraldssons lausaviser

For å vurdere om versene i kong Olav Haraldssons lausaviser er endret gjennom tidene, skal jeg analysere dem i henhold til tradisjonelle regler for dróttkvætt-metrum og identifisere eventuelle avvik når det gjelder bokstavrim, syntaks og uvanlige kombinasjoner.

Vers 6

Original: *Lítt mun herr enn hætta — hrafn sleit af ná beitu — — vér unnum gný Gunnar — glaðr í nótt á Jaðri. Umstilli hefr illa, (ættgóðr) of rof sætta, (Erlingr beið til árla, andrán) getit hõnum.*

Analyse:

1. Bokstavrim (alliterasjon):

- Første helmingr: "Lítt" og "hætta" har ikke samme fremlyd. Forventet alliterasjon mangler mellom "herr" og "hætta" i første og tredje linje.

- Andre helmingr: "Umstilli" og "illa" har ulike fremlyder, mens "of" og "ætt" ikke allitererer med hovedstavene.
- 2. **Syntaktiske avvik:**
 - Setningen "glaðr í nótt á Jaðri" er syntaktisk problematisk da "glaðr" (glad) er i hannkyn entall, men det er uklart hva det refererer til - muligens "herra" (som normalt ville være i flertall).
 - Det er også en uklarhet i hvem "hônnum" refererer til i siste linje.
- 3. **Uvanlige kombinasjoner:**
 - Den doble innskuddssetningen i andre helmingr ("ættgóðr", "Erlingr beið til árla, andrán") kompliserer forståelsen og følger ikke vanlig struktur.

Mulige rettelser:

En forbedring kunne være: *Lítt mun herra inn hætti — hrafn sleit af ná beitu — vér unnum gny Gunnar — glaðir í nótt á Jaðri. Umstilli hefr illa, (ættgóðum) of rof sætta, (Erlingr beið til árla andrán) getit hónum.*

Hvor "glaðr" er endret til "glaðir" (flertall, for å samsvare med "vér") og alliterasjonen er forbedret.

Vers 7

Original (i flere varianter): *Litt man hælldr enn hviti, ramn etr (af na getnom), ver unnum gny gunnar, glaðer i not a Jaðre, sva hæfir allungis illa, giek ek ræiðr af gram skeiðar, iorð velldr manna morðe, mit ran getet hanom.*

Normalisert form: *Lítt mun hólðr enn hvíti, hrafn etr af ná getnum, (vér unnum gny Gunnar), glaðr í nótt at Jaðri; svá hefr ǫllungis illa, (ek gekk reiðr of skeiðar), jorð velldr manna morði, mitt rán getit hfónum.*

Analyse:

1. **Bokstavrim:**
 - Første helmingr: "hólðr" og "hvíti", "hrafn" allitererer korrekt med h-lyd.
 - Andre helmingr: "ǫllungis" og "illa" mangler tydelig alliterasjon; "jorð" og "mitt" mangler også alliterasjon.
2. **Syntaktiske avvik:**
 - Variasjonen mellom "af gram skeiðar" og "of skeiðar" viser mulige tekstlige endringer.
 - Uklarhet i betydningen av "jorð velldr manna morði" (jorden volder mannemord) som virker kontekstuelst løsrevet.
3. **Uvanlige kombinasjoner:**
 - Overgangen mellom linjene "svá hefr ǫllungis illa" og "mitt rán getit hfónum" er usammenhengende syntaktisk.

Mulige rettelsar:

*Lítt mun hólðr enn hvíti, hrafn etr af ná getnum, (vér unnum gny Gunnar), glaðr í nótt at Jaðri; svá hefr **allvaldr** illa, (ek gekk reiðr of skeiðar), **jofurr** veldr manna morði, mitt rán getit hfónum.*

Endringen fra "ollungis" til "allvaldr" (konge) og "jorð" til "jofurr" (høvding) ville forbedre alliterasjonen og gi bedre meningssammenheng.

Konklusjon om endringer over tid

Begge versene viser tegn på endringer over tid, spesielt:

1. **Inkonsekvent bokstavrim** som kan skyldes:
 - Feilskrivinger under kopiering av tekst over århundrer
 - Misforståelser av opprinnelig tekst
 - Bevisste endringer for å tilpasse teksten til endret kontekst
2. **Syntaktiske utfordringer** som sannsynligvis er resultat av:
 - Språklige endringer mellom norrønt og moderne norsk
 - Overganger mellom muntlig og skriftlig tradisjon
3. **Mulige opprinnelige avvik:**
 - Noen av avvikene kan være originale fra skaldens tid, særlig hvis versene ble komponert raskt under eller rett etter slag
 - Olav Haraldsson var konge, ikke profesjonell skald, så visse poetiske uregelmessigheter kan være originale

Oversettelsene viser også betydelige forskjeller, særlig mellom Schreiners og Pooles tolkninger, noe som understreker tvetydigheten i den overleverte teksten.

De ulike variasjonene av vers 7 bekrefter at disse tekstene har gjennomgått flere stadier av kopiering og muligens muntlig overlevering før de ble nedskrevet i sin nåværende form.